

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani
vsak teden dvakrat, nam-
reč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti
4 fl., sicer 3 fl., za pol leta
2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V sredo 6. aprila 1853.

List 28.

Podúk v hmeljoreji.

(Dalje.)

Kakošno škodo delajo vetrovi po hmeljnikih.

Vetrovi omendraj mladike, jih otolčejo in žulijo ob natične kole, jim veršičke odbijejo, in tako hmeljnikarja ob večji del nadjanega pridelka pripravijo. Za tega voljo je bilo že spredej rečeno, naj se hmeljniki v zavetnih krajih zasajajo.

Sušivnice za hmeljni pridelk.

Hmelj se mora sušiti v senci pod streho na ilnem tlaku (esterlihu) ali pa na dilah. Ilne tla (ešterlih) dobro suhe brez opek so za to narboljši; hmelj se na njih nar hitrejši in nar lepši posuši. Opečni tlak (tlak iz cegla) zapraši večidel hmelj, in mu kup zniža. Na dilah se kasno suši, ker se one nategnjene mokrote težko znebijo.

Da sušilo spešno napreduje, naj ima streha na obeh straneh dosto linic, da sapa prosto čez hmelj vleče.

Kdor ima malo prostora hmelj sušiti, naj si napravi stavnice (Stellagen) z več lesami eno verh druge. Na lesah ali tudi mrežah se hmelj narlepši in nar hitrejši suši, brez da bi treba bilo ga kaj mešati ali obračati.

Tergatev hmelja

je začeti, kakor hitro je polovica šterškov rumena. Hmelj je sploh zrel, kadar se hmeljnamoka in smola v šterških pokažete. Po tem naj se tergatev berž ko mogoče opravi, kar se takole zgodi:

Vse mladike se odrežejo za čevljev visoko nad zemljo; terdno zataknejo natič se z udom (drogom) nekoliko privzdigne, da rahlo v luknji tiči; potem se natič močno otrese, da mokrota doli skaplja, pa tudi razni merčesi spod perja na tla pcepajo, — zadnjič se natič s hmeljem polagoma na tla položi, da šterški ne odletijo. Položeni natič na spodnjem koncu za desno roko deržeči delavec prime z levo hmeljne mladike, potegne z njih natič, in ga nastran položi. Koj za tem delavcom reže drugi delavec hmeljne mladike na dva čevlja dolge kose, in poslednji obira šterške, kar se ročno zdeluje, dokler hmelj ni zvenul. Za tega voljo naj se te dela vedno poredoma opravljajo.

Terganje šterškov naj se pazljivo opravlja, da pecelj pri šteršku ostaja, sicer se steržek v veliko škodo razspé. Pecelj pa naj ne bode čez pavec dolg, pa tudi naj se več kot troje majhnih ali dvoje velicah šterškov vkup ne derži; pazi naj se tudi, da nič perja vmes ne pride.

Odtergani hmelj se meče v koše ali jerbasse; napolnjeni koši in celi jerbasi se proti nosijo na su-

šivnico, kjer se hmelj tak na tanjko strese, da šteržek pri šteršku leži.

Tako razgernjeni hmelj naj se po dvakrat na dan, pri lepem vremenu skozi tri dni, sicer pa več dni rahlo obrača, da dobro prevene. Po tem se ga na štiri do pet pavcov na debelo vkup zgerne, in le po enkrat na dan premeša. Kakor hitro je hmelj tako suh, da se pecelji lomijo, se ga čevljev na debelo vkup spravi, in včasih z lopato oberne, če bi kazalo, da odjenjuje, ali volen postaja. Kadar je toliko suh, da se tudi notranji pecelj v šterških lomi, se spravlja na štiri čevlje visoke kupe. Te kupe je treba včasih pregledati, in če se zapazi, da je hmelj odjenjal ali se clò vgrej, se takole pre-
rahlja: kol se zarine pod kup, in se tresleje do verha kupa vzdigne, da se tako celi kup premeša in zrahlja. Močno ogreti hmelj naj se ročno spet na tanji razgerne.

Dobro posušeni hmelj naj se spravi do prodaje na 6 čevljev visoke kupe.

Ušiv hmelj potrebuje več časa, da se posuši, sicer dobi ostuden duh, kar mu ceno zniža.

Po stavnicah na lesah ali mrežah na tanjko razgernjeni hmelj se brez vsega mešanja o treh dneh do dobrega posuši. (Konec sledi).

Ni prav ne, da se možki kod nas sramujejo predila.

Gotovo se človekoljubu milo stori, viditi na več krajih po Slovenskem možkih, katerih ni sram razterganih hoditi, prestiti pa — poštenega dela — jih je sram.

Neki večer stopim v eno hišo, kjer bivata mož in žena s šestero le možkimi otroci. Žena skerbi za večerjo, in, kar more, priskakoma prede; mož pa s tremi odraslimi sinovi roke križem derži, akoravno so bile jim srajce umazane in luknjaste, da so gerde bile pogledati. Pri ti priči poprimem za besedo vprašaje: „zakaj nepredete tudi vi?“ Al bi ne bilo viditi in slišati kratkočasno, ko bi petero kolovratov bérndalo v stanici? Kako lahko bi se spomladi dvoje sraje in svitic (gat) ukrojilo za vsakega zmed vas, pa bi gotovo ne bili tako raztergani, ko ste!

Na to mi gospodar nekaj rezno odgovori: „pri nas ni te navade, da bi možki preli; to ni naše delo.“

„Vendar bi radi cele in bele srajce nosili, kaj ne?“ — velim jaz — in ko vidite, da žena na vse dospeti nemore, pokaj bi ji raji ne pomagali, ko tako križem roke deržeči brez dela sedeli; to bi vam bila koristna zabava.“

„Bo že“ — veli mož — „ona lahko izprela, saj nemamo lana veliko.“

„Zakaj pa ne?“ — velim jaz — „lán raste rad

na pogoriščih, na stožiščih itd.; konči tega bi si pride-lali obilo, da bi tako razdrapani ne hodili“.

Res je, da je v mnogih hišah le malo možkih, in da si pridin gospodar pozimi pripravlja orodje za leto, kakor: kolesa, smuke, grablje, vile, toporišča, mati-kišča itd., drugi tešejo luč, ali so brenkavci pa gerda-sijo volno; vender je veliko hiš, kjer je le malo ženskih, veliko pa možkih oseb, ktere, ako ne predejo pozimi, posebnega dela nemajo.

Naše hvale vredne Viničanke, Preločanke in Ad-lešičanke večkrat na glavi in opertiv nosijo, pa še gredé pridne revice predejo, da sebe, moža in otroke s pert-njeno obleko obilno previdiijo, in dasiravno se tako bolj počasi prede, kakor na kolovrat, so vendar one med be-limi Krajnicami nar bolj čedno oblečene, ker si nikoli odmora ne dajo. Ko bi jih pa možki pri tem delu po-zimi podpirali, bi jim stanovito (gvišno) ne treba bilo, se mučiti brez oduska.

Čudno mi se zdí, da jih nekdanje Slovenke v svo-jem prelepem „dopisu iz unega sveta do svojih unukin“ niso pohvalivši v misel vzele; saj se one še zdej živo deržijo tiste navade in marljivosti, ktero so une več ko 500 let pred Kristusom bile pridno overševale. Kdo bi jih ne poznal po njih slavni materah, ki nam jih Hero-dot popisuje v svoji 4. knjigi na 12. poglavju v na-sledni zgodbi:

„Pigres in Mantia sta bila moža iz Peonie. Dvo-jica ta sta haptila (hrepnela) po gospodstvu nad Peonci, zato se podata v Azio k Dariu Histaspu (vladal je 563 let pred Krist.), ki je ondaj prebival v mestu Sardes-u, pa vzemeta sabo svojo sestro, divico lepe in visoke po-stave. Pazivši na kralja, ko je v Lidijko predmestje prišel, dosežeta svoj namen na sledeči način: sestro sta oblekla, kar sta naj lepše zamogla, pa jo pošljeta na vodo; kabel (škaf) je nesla na glavi, konja vodila na ujdí in peljaje ga je na preslico prela. Divica tako memogredé namami na-se kraljevo pozornost, ker to, kar je delala ona, ni bila Perzijska navada, tudi ne Lidijška, ne sploh Azian-ska. Za tega voljo pošlje on nekoliko kopnjaničkov, za-povedši jim, naj bi pazili dobro, kaj bo ta ženska s ko-njem počela. Ti ji za petami sledijo. Ona pa prišido potoka napoji konja, potem zajemši kabel, ga dene na glavo, pa se verne po ravno tistem potu nazaj konja peljaje in vreteno sukaje. Darij osupnjen nad tem, kar je vidil, da deklico poklicati pred se. Pred-nj dopeljano sta prec brata odstopila, ker sta iz blizi čakala na vse to, kar se je zgoditi imelo. Vprašana od Darija: od kod sta? odgovorita, da sta Peonca, in da je ta tū njuna sestra. Kralj, željin, kaj več pozvediti o Peon-ci, vpraša na dlje: „kakoršni so to ljudje? v kateri zemlji stanujejo? kaj je njuna želja? in pokaj sta bila prišla v Sardes?“ Ona mu odgovorita, da sta prišla se njemu posebno priklonit, in da je Peonia ob Strumi reki (Strymon), Struma pa ni dalje od Helesponta. Kralj potem vpraša: „ali so pri njih vse žene tako pridne?“ mu odgovorita, da so, in da sta ravno zato to reč tako osnovala.

Dragi Slovenci na Dolenskem! nikar se tedej ne mudite lotiti se rečenega lepega in koristnega dela, in začnite z veseljem deliti slavo z ženskim spolom, ki se temu že daje od davnih časov. Na Gorenskem in po Austrijskem prede pri terdnih hišah oboji spol, — pokaj bi se potem mi presti sramovali, ki smo, z njimi pri-spodobljeni, le osebeniki, kjer je večkrat veliko možkih otrok, pa sama mati pri hiši, nemogoča si dekle der-žati zavolj revšine velike. Koliko je veselje ko zjutrej zgodej bérndaj kolovrati, brenkajo gerdaše in se vmes razlega sladkih pesem mili glas, ki se iz ust obojega spola tako ugodno sлага za sluh. Kako lahko se tū po-zabi na milo prepevanje spomladanskih pevcev! — Še

lepše pa je, ako je družina prevadena s potrebnim peri-lom tako, da se lahko bolj po gostem v čedno in belo preoblači, ker život v snagi deržan biva orožen zoper mnoge bolezni. Snaga — pravi pregovor — je pol hrane. Tudi ne štejte med ženska dela tega, kar se zgrabljami, s serpom in vilami opravlja, ampak se marljivo látajte vsakega dela odlog kuhanja in pranja. Mož, ki se s kuhanjem rad pečá, ni veliko prida gospodara! Kobe.

Kmetijske zastavice.

Tretja zastavica v 25. listu se takole reši: 100 funtov reží toliko tekne kakor 550 funtov krompirja; 1 vagán reží (ali 80 funtov) veljá 4 fl. 24 krajc., tedaj veljá 100 funtov reží 5 fl. 30 kr. in ravno toliko bi imelo 550 funtov krompirja veljati. Vagán krompirja vaga 74 funtov, tedaj je 550 funtov skor ravno toliko kot 7 vagánov in pol, tedaj bi mogel v primeri z režjó vagán krompirja 44 krajc. veljati, — pri nas je pa se-daj veliko dražji.

Starozgodovinski pomenki.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Za nov dokaz našega indičkega pokolenja še ho-čem en napis sem postaviti: LEVCAMVLO VETRANO (*Schriften des histor. Vereins in Steierm. I. Hft pag. 35*). „Leak“ pomeni v Sanskritu acceptus in „mulan“ Grund, Lage, Boden; — v svoje preveliko prečudenje najdemo to sanskritsko imé latinsko slovensko „ACCEPTO MILALEG“ (o) (*Eichhorn II. 70*). Vetrana pa pola-tinčenega „Turbonius“ (*Schriften des hist. Vereins in Steierm. I. p. 81*).

Pa ne da bi kje Pražki gosp. prof. Schleicher, ako bi mu utegnili moji spisi pred oči priti, tako grešno in prederzno o njih govoril, kakor o spisih Dankov-skovih, ktere on „verdientermassen ignorirt“, Wo-lanskovich, „deren monstrose Abentheuerlichkeit in's Unglaubliche geht“ in Kollarovich, ktere ga opus po-stumum „Italia staroslovanska“ še v tisku ne dokončano g. prof. Schleicher naravnost „als eine von vorne herein verkehrte“ naznamlja, in Kollarove prvešnje dela „Producte wilder, ja oft wahnwitziger Willkühr“ ime-nuje *), tako hočemo g. profesor „der vergleichenden Sprachwissenschaft“ sledeča dva napisa za razsodbo predložiti, in g. profesor bode vidil, da naši spisi niso dela besne domišljije („Produkte wilder wahnwitziger Willkühr“), ampak resnica, kakor tudi Dankovskovi, Wolanskovi in Kollarovi spisi niso za „ignoriranje“, marveč za učenje.

Napisa pa se glasita takole:

CVCE. ET. SVRAE. CON. EIVS. V. F.

(*Eichhorn Beitr. II. 73.*)

Pervo imé najdemo polatinčeno TVRPILIA (*An-kershofen V. 568.*), ravno tako drugo AVRORA SVRA (*Ankershofen V. 576*); od imena CVCA pa najdemo syn-onima BOTTIA in CACVRDA ¹⁾, kakor tudi latinsko sanskritsko VLPJA ²⁾, vulva, od sanskritskega „ulvan“ matrix.

Memogredé pa gosp. profesor samo pomisliti damo in vprašamo:

1. kako je to, da ime rimske obitelji Cassius na noričko-slovenskih kamnih je zmíraj prestavljeno Cri-spinus ³⁾ od besede kasa, kosa, die Locke?

2. kako je to, da historičko imé „Sabinus ima

*) Glej »Formenlehre der kirchenslav. Sprache von dr. Schlei-cher pag. XIV. in XV.

¹⁾ Muhar I. 384. — ²⁾ Muhar I. 403. — ³⁾ Ankershofen IV.